

Handläggare:
Jeanette Wetterström, utredare
E-post: jeanette.wetterstrom@lul.se
Tele: 018-611 62 67

Kulturdepartementet

Remissyttrande angående utredningen Gestaltad livsmiljö – En ny politik för arkitektur, form och design

Sammanfattande överväganden

Landstinget i Uppsala län har beretts möjlighet att lämna yttrande över Gestaltad livsmiljö, SOU 2015:88.

Landstinget instämmer i stort med betänkandets förslag. Betänkandet är framåtsiktande vad gäller att värna om områdets betydelse. Landstinget ser positivt på att betänkandet tar sin utgångspunkt i ett humanistiskt helhetsperspektiv, som utgår från människans behov av gestaltning av dagens och framtidens livsmiljöer, miljömässiga aspekter liksom för ett inkluderande samhälle med lika tillgång till goda livsmiljöer (kapitel 4). Det är väsentligt att i perioder av sociala och ekonomiska utmaningar stärka och värna kvaliteter, kunskaper och erfarenheter utifrån ett tvärsektoriellt perspektiv. Landstinget ser särskilt positivt på betoningen av samverkan och dialog mellan statliga myndigheter, landsting, kommuner och näringsliv, liksom ambitionen att skapa mötesplatser för kompetensutveckling.

Landstinget ser positivt på betänkandets beaktande av att staten antar en förebildlig roll i praktiska estetiska, etiska och socialt ansvarstagande överväganden inom politikområdet. Förslagen till insatser för en ny politik bejakas (kapitel 8).

Landstinget instämmer i de föreslagna nationella målen för arkitektur-, form- och designpolitiken (kapitel 6). Landstinget anser dock att målen skulle tjäna på att konkretiseras och tydliggöras i sina formuleringar i det fall de ska fungera som styrmedel.

Landstinget instämmer i förslaget att en ny myndighet för Gestaltad livsmiljö inrättas med de uppgifter utredaren föreslår (kapitel 7).

Nya undersökningar som bör beaktas

Landstinget anser dock att förslagets bäring på kultursamverkansmodellen bättre behöver beaktas ur regionernas perspektiv. Landstinget noterar att flertalet av betänkandets olika förslag är ofinansierade (avsnitt 12.3:s 244 ff.). Landstinget betonar vikten av att medel för att realisera betänkandets förslag inte ska komma att omfördelas till regionernas nackdel. Inom t.ex. statens utgiftsområde 17 hanteras statens bidrag till

Landstingets ledningskontor

Slottsgränd 2A | Box 602 | 751 25 Uppsala | tfn vx 018-611 00 00 | fax 018-611 60 10 | org nr 232100-0024

www.lul.se

regional kulturverksamhet. Landstinget tar avstånd från betänkandets förslag att tillföra nya områden till kultursamverkansmodellen utan att tillföra ytterligare statliga resurser. Förutsättningarna för att genomföra betänkandets förslag måste vara att staten tillför nya medel med ändamålet att reformera och utveckla politikområdet för gestaltad livsmiljö, för att kunna realisera den goda vilja som utmärker utredningen.

Synpunkter på betänkandet

Betänkandets förslag rymmer en spännvidd; å ena sidan en ökad statlig styrning genom en ny myndighet och nya funktioner på politikområdet med delvis nya uppgifter och en påverkansmöjlighet; å andra sidan en mjukare styrning genom kunskapsutveckling, medborgardialoger och samverkan. Det är en spänning mellan en stark och mjuk statlig styrningseffekt. Landstinget finner förslagen i betänkandet goda, men samtidigt svåra att bedöma vad gäller effekterna av statens styrning inom politikområdet för landstingets del.

Perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området

Landstinget är positiv till perspektivet ”gestaltad livsmiljö” som kärnan för den nya politik som föreslås. En helhetssyn på formandet av människans hela livsmiljö är en förutsättning för ett hållbart samhällsbyggande. Landstinget instämmer med utredningen att arkitektur, form och design med fördel kan ses som en helhet trots att det är olika discipliner som skiljer sig åt på flera sätt. Dock finner landstinget att konsten – de fria konstarna – har fått för litet utrymme i utredningen. Framför allt bild- och formkonsten som spelar allt större roll vid gestaltning av våra livsmiljöer. Trots att bild- och form ligger under den statliga kulturpolitiken, så bör dess vikt för området gestaltad livsmiljö framkomma mer. Den konstnärliga gestaltningen av våra offentliga miljöer blir allt oftare samarbeten med arkitekter och de två områdena kan inte helt skiljas åt.

Landstinget önskar betona vikten av en pedagogisk och inkluderande syn för de unga. Undervisning i konst, design och arkitektur från tidig ålder bör poängteras ytterligare.

Nya mål för arkitektur-, form- och designpolitiken utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö

Avsnitt 6.3: Utvärdering av gällande mål för arkitektur, formgivning och design

Landstinget finner att det nuvarande målet ”Kvalitet och skönhetsaspekter ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden” är centralt. Idag möter det offentliga många utmaningar och kommuner och landsting har allt mer ansträngda ekonomier. Landstinget betonar vikten av att inte falla till föga för ekonomiskt kortsiktiga lösningar inom politikområdet. Det nuvarande målet föreslås att utgå, för att inarbetas i andra mål och tydliggöras i undertexter. Landstinget önskar betona vikten av att kvalitet går före kortsiktiga ekonomiska överväganden även i framtiden. Om kvalitetsmålet försvinner så finns det viss risk att perspektivet kvalitet nedprioriteras.

Landstinget finner även att det nuvarande målet ”Offentligt och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande ska på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor” är ett viktigt mål. Landstinget ser positivt på att föredömligheten tas upp i utredningens förslag till nya mål för området.

6.4: Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

Landstinget är positiv till det nya övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design, ”att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö”. Miljöaspekten och perspektivet med hållbart samhälle som finns genomgående i utredningen är viktigt.

Landstinget ställer sig positiv till de fyra underliggande strecksatserna till det övergripande målet. Att ett ”inkluderande och demokratiskt” samhälle ska främjas är viktigt i rådande tider. Landstinget är särskilt positiv till att ”ett föredömligt agerande från det offentliga” ska främjas för en stärkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön.

Landstinget saknar dock mål kring att kvalitet och långsiktig hållbarhet ska gå före kortsiktigt ekonomiskt perspektiv.

Önskvärd utveckling av målen

Vad gäller målformuleringarna i stort, noterar landstinget att tolkningarna av dem kräver en omfattande förståelse och utläggande orientering kring begreppsapparaten på det sätt som ges utrymme för i betänkandet. Som självständigt stående mål tenderar de att vara alltför otydliga i det fall de ska tillämpas som konkreta nationella styrmedel. Det är väsentligt att målen är tydliga ifall de ska kopplas till kultursamverkansmodellens bidragsgivning, de regionala kulturplanerna och följas upp. Hur ska målen i sådant fall utvärderas och följas upp? Landstinget finner att det behövs ytterligare belysningar av mål och styrningseffekter innan kultursamverkansmodellen aktualiseras på politikområdet.

Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Landstinget instämmer i förslaget att en ny myndighet för Gestaltad livsmiljö inrättas med de uppgifter utredaren föreslår (kapitel 7).

Om den föreslagna myndigheten bildas ska Arkdes nuvarande samlingar överföras till ett statligt finansierat museum. Landstinget anser att det är viktigt att det kommande museet då inte bara vårdar och visar de nu befintliga samlingarna, utan även fortsätter samlandet och bevarandet inom området. Samlingarna bör komma allmänheten till del och fungera som en kunskapsbas för utveckling av arbetet med gestaltade livsmiljöer.

7.3.4 Myndighetens kompetens, lokalisering och regionala samverkan

Utredningen konstaterar att den statliga myndighetsstrukturen behöver stärkas centralt samtidigt som samverkansmöjligheterna med regionerna också behöver förstärkas. Landstinget delar uppfattningen om att samverkan regionalt behöver utvecklas, dels inom regionerna men också mellan regional och nationell nivå. De regionala hemslöjdskonsulenterna nämns i utredningen som en av flera betydelsefulla för myndighetens formande av den regionala strukturen. Här vill landstinget peka på att fler regionala aktörer är viktiga för området, dels konstkonsulenterna men även landstingen/regionernas verksamheter utanför samverkansmodellen, t.ex. strategier som arbetar med regional utveckling, stad- och landsbygdsplanering genom t.ex. Cultural Planning och kulturella och kreativa näringar, samt en omfattande verksamhet gällande konstnärlig gestaltning av landstingets lokaler. En verksamhet som ofta sker i nära samarbete med arkitekter och inredning.

Det offentliga och insatser inom arkitektur, form och design

8.5.4 En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design

Landstinget är positiv till att ett nytt anslag för särskilda utvecklingsinsatser inom gestaltad livsmiljö inrättas. Det saknas idag offentliga medel för stimulans av utveckling och samarbete inom området. Landstinget vill betona att det är viktigt att offentliga aktörer, som landsting, ska kunna söka bidrag ur fonden. Landstingen/regionerna kan ha stor betydelse för metodutveckling lokalt och regionalt inom området, så de bör kunna söka för utvecklingsprojekt liksom man kan söka bidrag till utvecklingsprojekt hos Statens kulturråd för utveckling inom kulturområdet. Förutsättningen är att medel inte tas från andra regionala verksamheter för bildandet av fonden.

8.5.11 Arkitektur, form och design i de regionala kulturplanerna och kultursamverkansmodellerna

Utredningen bedömer att förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet bör förändras så att bidragsgivningen enligt förordningen kan främja arkitektur, form, design och konsthantverk.

Landstinget är i stort positiv till att arkitektur, form och design inkluderas i kulturplanerna. Redan idag har Landstinget i Uppsala län en breddad kulturplan som till exempel tar upp arbetet med konst i det offentliga rummet och utvecklingen av konstens roll i samhällsutvecklingen. Landstinget betonar dock att regionens krav för att ett nytt område förs in i modellen är att ytterligare ekonomiska medel från statens sida tillförs modellen. Det är som tidigare påpekats viktigt att se över fördelningskriterier för bidrag, uppföljningen av målen samt drivkrafterna för statens styrning, så att villkoren från statens sida blir transparenta för regionerna. Det är otillräckligt att endast förändra förordningen för att på så vis lämna rum för ytterligare kulturområden i modellen (även s. 247). Kultursamverkansmodellen är redan en underfinansierad statlig bidragsmodell. Att därför föra in ytterligare områden i modellen utan medföljande finansiering, liksom att ställa ytterligare krav på vad de regionala kulturplanerna ska omfatta och på regional medfinansiering, ställer sig landstinget starkt kritisk till.

Höjd kompetensnivå inom offentlig upphandling

Utredningen menar att hur den offentliga upphandlingen genomförs är av stor betydelse för att våra gemensamma resurser ska användas på bästa möjliga sätt. Den offentliga sektorn ska vara förebildlig i att främja kvalitet när det gäller all upphandling, inte minst upphandling av arkitektur, form och design. Landstinget instämmer med detta och önskar att den statliga nivån bidrar till höjande av kompetensnivån på området, vilket i sin tur kan bidra till utveckling av området.

9.8.3 Metodstöd för kompetensuppbyggnad kring upphandlingsformer som underlättar inriktning mot kvalitet

Landstinget instämmer i behovet av metodstöd och handledning för nya upphandlingsformer, vilket skulle underlätta inriktningen mot kvalitet i den offentliga upphandlingen av gestaltningstjänster. Att upphandla utifrån kvalitet och inte pris är ett område som behöver stärkas. Att ramavtal kan utestänga mindre/nyetablerade aktörer är ytterligare en svårighet som behöver behandlas. Ett enhetligt förhållningssätt till den

offentliga upphandlingen inom området samt ett enhetligt nationellt organ för utveckling av dessa frågor efterfrågas.

9.8.5 Stärkt kvalitet i kommunernas upphandling av arkitektur, form och design

Landstinget är positivt till att Upphandlingsmyndigheten i samverkan med SKL (Sveriges kommuner och landsting) m.fl. ska ta fram en kvalitetspolicy för kommunerna (inkl. landsting/regioner) för upphandling av arkitektur, form och design. Särskilt behövs stöd och metodutveckling när det gäller att utveckla kriterier för upphandlingar baserat på kvalitet.

Kunskap, kompetens och samverkan

10.7 Konstnärligt prövande

Avslutningsvis instämmer landstinget med Statens konstråd då de understryker fördelarna med att konstnärliga uppdrag integreras i plan- och byggprocessen och pekar på komplexiteten med gestaltning av gemensamma miljöer. Konstens gestaltande kraft, med utrymme för fantasi, prövande och undersökningar som utmanar människans sinnen, är betydelsefull för utformningen av våra livsmiljöer.

Ett flexibelt förhållningssätt till konstens roll inom den gestaltade livsmiljön efterfrågas. De permanenta uppdragens långsiktiga perspektiv får inte glömmas bort, utan kompletteras med tillfälliga insatser för ett mer rikt och utmanade konst- och kulturliv.

För Landstinget i Uppsala län

Börje Wennberg
Landstingsstyrelsens ordförande

Kerstin Westholm
T.f. landstingsdirektör